

MUHANDISLIK

& IQTISODIYOT

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

№11

2025
noyabr

Milliy nashrlar

OAK: <https://oak.uz/pages/4802>

05.00.00 – Texnika fanlari
08.00.00 – Iqtisodiyot fanlar

Google Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB™
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

OpenAIRE

ROAD

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

BASE

Crossref

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

ISSN: 3060-463X

РЭУ.РФ
РОССИЙСКИЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИМЕНИ Г.В. ПЛЕХАНОВА
ТАШКЕНТСКИЙ ФИЛИАЛ

muhandislik **& iqtisodiyot**

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

*Elektron nashr, 571 sahifa.
2025-yil, noyabr*

Bosh muharrir:

Zokirova Nodira Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, DSc, professor

Bosh muharrir o'rinbosari:

Shakarov Zafar G'afarovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, PhD, dotsent

Tahrir hay'ati:

Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'z FA akademigi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori, professor

Maxkamov Baxtiyor Shuxratovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shaumarov Said Sanatovich, texnika fanlari doktori, professor

Turayev Bahodir Xatamovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Allayeva Gulchexra Jalgasovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Arabov Nurali Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Maxmudov Odiljon Xolmirzayevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Xamrayeva Sayyora Nasimovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bobonazarova Jamila Xolmurodovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Irmatova Aziza Baxromovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bo'taboyev Mahammadjon To'ychiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxuja kizi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor,

Xolmuxamedov Muhsinjon Murodullayevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Xodjayeva Nodiraxon Abdurashidovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Amanov Otabek Amankulovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Qurbonov Samandar Pulatovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Zikriyoyev Aziz Sadulloyevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tabayev Azamat Zaripbayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sxay Lana Aleksandrovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Ismoilova Gulnora Fayzullayevna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Djumaniyazov Umrbek Ilxamovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kasimova Nargiza Sabitdjanovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kalanova Moxigul Baxritdinovna, dotsent

Ashurzoda Luiza Muxtarovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Sardor Begmaxmat o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Botirali Roxataliyevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor

Tursunov Ulug'bek Sativoldiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Bauyetdinov Majit Janizaqovich, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti, PhD

Botirov Bozorbek Musurmon o'g'li, Texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sultonov Shavkatjon Abdullayevich, Kimyo fanlari doktori, (DSc)

Jo'raeva Malohat Muhammadovna, filologiya fanlari doktori (DSc), professor.

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

- 05.01.00 – Axborot texnologiyalari, boshqaruv va kompyuter grafikasi
- 05.01.01 – Muhandislik geometriyasi va kompyuter grafikasi. Audio va video texnologiyalari
- 05.01.02 – Tizimli tahlil, boshqaruv va axborotni qayta ishlash
- 05.01.03 – Informatikaning nazariy asoslari
- 05.01.04 – Hisoblash mashinalari, majmualari va kompyuter tarmoqlarining matematik va dasturiy ta'minoti
- 05.01.05 – Axborotlarni himoyalash usullari va tizimlari. Axborot xavfsizligi
- 05.01.06 – Hisoblash texnikasi va boshqaruv tizimlarining elementlari va qurilmalari
- 05.01.07 – Matematik modellash
- 05.01.11 – Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt
- 05.02.00 – Mashinasozlik va mashinashunoslik
- 05.02.08 – Yer usti majmualari va uchish apparatlari
- 05.03.02 – Metrologiya va metrologiya ta'minoti
- 05.04.01 – Telekommunikatsiya va kompyuter tizimlari, telekommunikatsiya tarmoqlari va qurilmalari. Axborotlarni taqsimlash
- 05.05.03 – Yorug'lik texnikasi. Maxsus yoritish texnologiyasi
- 05.05.05 – Issiqlik texnikasining nazariy asoslari
- 05.05.06 – Qayta tiklanadigan energiya turlari asosidagi energiya qurilmalari
- 05.06.01 – To'qimachilik va yengil sanoat ishlab chiqarishlari materialshunosligi
- 05.08.03 – Temir yo'l transportini ishlatish
- 05.09.01 – Qurilish konstruksiyalari, bino va inshootlar
- 05.09.04 – Suv ta'minoti. Kanalizatsiya. Suv havzalarini muhofazalovchi qurilish tizimlari
- 10.00.06 – Qiyosiy adabiyotshunoslik, chog'ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslik
- 10.00.04 – Yevropa, Amerika va Avstraliya xalqlari tili va adabiyoti
- 08.00.01 – Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 – Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 – Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 – Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 – Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 – Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 – Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 – Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 – Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 – Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 – Marketing
- 08.00.12 – Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 – Menejment
- 08.00.14 – Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 – Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 – Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 – Turizm va mehmonxona faoliyati

Ma'lumot uchun, OAK

Rayosatining 2024-yil 28-avgustdagi 360/5-son qarori bilan "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etishga tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga texnika va iqtisodiyot fanlari bo'yicha "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali ro'yxatga kiritilgan.

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz:

1. Toshkent shahridagi G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti
2. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
3. Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti" milliy tadqiqot universiteti
4. Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti
5. Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti
6. Toshkent davlat transport universiteti
7. Toshkent arxitektura-qurilish universiteti
8. Toshkent kimyo-texnologiya universiteti
9. Jizzax politexnika instituti

MUNDARIJA

JAHONDA KREATIV IQTISODIYOTNING RIVOJLANISHINING UMUMIY GLOBAL TENDENSIYALARI.....	12
Ismailov Azizbek Ruzimaxmatovich	
CHORVACHILIK MAHSULOTLARI ISHLAB CHIQUV VA EKSPORT SALOHİYATINI OSHIRISHDA BOZOR INFRATUZILMASINI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY OMILLARI	22
Soxadaliyev Abdurashid Mamadaliyevich	
XORIJIY INVESTITSİYALAR VA IQTISODIY O'SISH O'RTASIDAGI O'ZARO TA'SIR	30
Madraximova Irodaxon Sherzodbek qizi	
O'ZBEKISTON SHAROITIDA XIZMATLAR EKSPORTINING IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRI	35
Sultonov Shodiyor Abduxalilovich, Karshiyeva Charos Mamasoliyevna	
QASHQADARYO VILOYATIDA OLIY TA'LIM VA MEHNAT BOZORI INTEGRATSIYASI ASOSIDA YUQORI MALAKALI KADRLAR TAYYORLASHNING HOZIRGI HOLATI.....	41
Haqqulov Fazliddin Faxriddinovich	
SOLIQ MA'MURCHILIGIDA XALQARO TAJRIBA ASOSIDA SAMARADORLIKNI OSHIRISH.....	48
Xodjimatom Xamidullo Mamirjonovich	
TIJORAT BANKLARI KREDIT PORTFELNI SAMARALI BOSHQARISH: MUAMMO VA TAKLIFLAR.....	53
Yusupov Shaxzod Maxmatmurodovich	
KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIKNING RIVOJLANISHIGA TA'SIR ETUVCHI ASOSIY OMILLAR VA IQTISODI SAMARADORLIGI TAHLILI.....	59
Axatova Shahnoza	
SANOATNING "DRAYVER" SOHALARINI RIVOJLANTIRISH	63
Mamurjonova Ruxshonabegim Farxodovna	
РОЛЬ КРЕАТИВНОЙ ИНДУСТРИИ В РЕГИОНАЛЬНОМ РАЗВИТИИ КАРАКАЛПАКСТАНА.....	69
Хошимова Камилла Навфал қизи	
РОЛЬ ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО КАПИТАЛА В ПОВЫШЕНИИ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ОРГАНИЗАЦИЙ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ	79
Тожиева Шахноза Бобомуратовна, Расулова Дилфуза Валиевна	
АНАЛИЗ ФИНАНСОВОГО СОСТОЯНИЯ ПРЕДПРИЯТИЯ.....	86
Файзиёв Умуркул Шухратович	
TIKUV-TRIKOTAJ KORXONALARDA MARKETING FAOLIYATIDA ISTEMOLCHILARNI MOTIVATSIYALASH MASALALARI	97
Jalilov Jamshid G'anijonovich	
СТАНДАРТЫ КАЧЕСТВА КАК ФАКТОР ПОВЫШЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ПИЩЕВОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ.....	103
Ўролова Севара Бехзод қизи	
BANKLARDA KAPITAL YETARLILIGI VA LIKVIDLIKNI AUDITORLIK BAHOLASH USULLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	109
Narziyev Hayotjon Azamatovich	
NATIJAVIYLIKKA YO'NALTIRILGAN BudgetLASHTIRISH ORQALI FISKAL SAMARADORLIKNI OSHIRISH MASALALARI.....	115
Allakuliyev Akmal Baltayevich	
AUDITORLIK XULOSALARIDA AUDITORLARNING PROFESSIONAL MULOHAZALARNING ASOSLILIGINI ANIQLASH AHAMIYATI	120
Parpiyev Jaxongir Ilxomjonovich	
YASHIL IQTISODIYOTDA YASHIL MOLIYALASHTIRISH: NAZARIY VA AMALIYOT UYG'UNLIGI.....	126
Xalikov S. X.	

TURISTIK KORXONALARDA BREND CAPITALINI BAHOLASH	131
Zufarov Akmal Gulamiddinovich	
AYOLLAR ISH BILAN BANDLIGINI OSHIRISHDA KASANACHILIKNING AHAMIYATI	141
Eshqobulova Charos O'roq qizi	
ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН	148
Алимова Дилафруз	
O'ZBEKISTON UZUMCHILIK KORXONALARINING EKSPORT MARKETING STRATEGIYALARINI TAKOMILLASHTIRISHDA YASHIL INNOVATSIYALAR VA TEXNOLOGIYALARNING O'RNI	153
Usmonova Diyora Mahmud qizi	
RAQAMLI MOLIYAVIY XIZMATLAR TRANSFORMATSIYASI SHAROITIDA SOLIQ BOSHQARUVI SAMARADORLIGINI OSHIRISH ISTIQBOLLARI	161
Radjabov Umurzoq Ablakulovich	
ЦИФРОВАЯ ТРАНСФОРМАЦИЯ ЭНЕРГЕТИЧЕСКОГО СЕКТОРА РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН: РОЛЬ ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ПОВЫШЕНИИ ЭФФЕКТИВНОСТИ ЭНЕРГЕТИКИ	165
Аллаева Г.Ж.	
THE IMPORTANCE OF STRESS TESTING AND ITS IMPLEMENTATION IN COMMERCIAL BANKS OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN	169
Mamatova Sevara	
MINTAQADA SANOAT KORXONALARI SALOHİYATI VA RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISHNING INNOVATSION KO'RSATKICHLARI	175
Nabiyev G'ulom Abdisalomovich	
IJTIMOİY SOHA INVESTISIYA LOYIHALARINI DAVLAT–XUSUSIY SHERIKLIK ASOSIDA MOLIYALASHTIRISHDA RISKLARNI BOSHQARISHNING XORIY TAJRIBALARI	185
Ergashev Axmadjon Maxmudjon o'g'li	
YASHIL BANK MAHSULOTLARIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI QO'LLASH ISTIQBOLLARI	189
Mahmudov Ulug'bek Davronovich	
KICHIK BIZNESDA XUSUSIY VA UMUMIY AXBOROT TIZIMLARI INTEGRATSIYASI	193
Navruz-zoda Layli Baxtiyorovna	
O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIGA TO'G'RIDAN-TO'G'RI XORIJIY INVESTITSIYALARNI JALB QILISH MEKANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI	197
Mamatkulova Nadira Maxkamovna	
JAHON AMALIYOTIDA TASHABBUSLI BUDJETLASHTIRISHNING KONSEPTUAL YO'NALISHLARI	203
Xamidov Xabibullo Xikmatulla o'g'li	
РАЗВИТИЕ УПРАВЛЕНЧЕСКОГО УЧЁТА В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВИЗАЦИИ МАЛОГО БИЗНЕСА КАК ФАКТОР ПЕРЕХОДА К “ЗЕЛЁНОЙ” ЭКОНОМИКЕ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН	210
Бозорова Озода Рахимовна	
ТЕМИРБЕТОН КО'РРИКЛАРДАГИ BURDALANGIN BETONDAN OLINGAN CHAQIQ TOSHNI KOMPLEKS TADQIQOT QILISH	222
Salixanov Saidxon Salixanovich, Kenjayev Temurbek Olimjonovich	
KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKDA YASHIRIN IQTISODIYOTNI ANIQLASH USULLARI VA SOF FOYDA KO'RSATKICHIDA AKS ETISH YO'LLARI	226
Mavlyanov Muzaffar Yusupovich	
MAMLAKATIMIZ BANKLARIDA FOIZ RISKILARI MUAMMOLARI VA ILMIY-TAHLILI	230
Isakov.J.Ya	
QISHLOQ XO'JALIGI MAHSULOTLARINI EKSPORTGA YO'NALTIRISHDA IQTISODIY BARQARORLIK TUSHUNCHASINING NAZARIY ASOSLARI VA BAHOLASH MEZONLARI	238
Faxriddinov Bahriddin	

TO'QIMACHILIK SANOATIDA SUN'IY VA KIMYOVIY TOLALARNING IQTISODIY AFZALLIKLARI	243
Raximov Furqat Jalolovich	
BUXORO VILOYATIDA CHARM-POYABZAL TARMOG'I RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH STRATEGIYASI.....	249
Rahmonov Xurshid Xayriddinovich, Atoeva Mehriqo Ilhom qizi	
KORXONALARDA BUXGALTERIYA HISOBI VA UNI YURITISH TARTIBINI TAKOMILLASHTIRISH.....	254
M.I.Murodova	
SOLIQ SIYOSATI ORQALI AHOLI DAROMADLARINI RAG'BATLANTIRISH MEXANIZMLARI.....	258
Uzoqov Suhrobjon Do'smat o'g'li	
INNOVATSION VA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA LOGISTIK XIZMATLAR KORXONALARINING IQTISODIY SAMARADORLIGI TAHLILI.....	264
Xalimov Javlonbek Shaxriyovich	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA SOLIQ TIZIMIDA RAQAMLASHTIRISHNI TAKOMILLASHTIRISH ORQALI SOLIQLARNI UNDIRISHNING METODOLOGIK MUAMMOLARI	271
Muxammadov Nodir Karimovich	
KICHIK BIZNES SUBYEKTLARI FAOLIYATIDA EKSPORTBOP MAHSULOTLAR ISHLAB CHIQARISH JARAYONLARINI TAKOMILLASHTIRISH ORQALI SAMARADORLIKNI OSHIRISH	277
Boymirzayev Zokirjon Mashrabboyevich	
IQTISODIYOT VA TA'LIM BOSHQARUVI: O'ZBEKISTONDA TA'LIM BRENDINGI UCHUN IQTISODIY JIHATLAR.....	282
Dilfuza Shokirova	
OLIY TA'LIM SOHASIDA DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH.....	291
Raximjonova Shohsanam Baxodirovna	
O'ZBEKISTON BANKLARIDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYANI INSON KAPITALI RIVOJI BILAN UYG'UNLASHTIRISH: INSTITUTSIONAL YONDASHUV.....	295
Xushvaqto'v Nodirbek Nomoz o'g'li	
SUN'IY INTELLEKT ASOSIDA MOLIVAVIY STRESS-TEST TIZIMINI YARATISH METODOLOGIYASI	299
Zaynutdinov Ismoil Samariddin o'g'li	
HOZIRGI SHAROITDA BANK FAOLIYATIDA RISKLARNI BOSHQARISH TIZIMINING INSTITUTSIONAL MEXANIZMLARI	303
Malikova Dilrabo Muminovna, Shakarova Kumush Faxriddin qizi	
ENSURING SECURITY IN THE DIGITAL WORLD: HOW THE INSURANCE INDUSTRY CAN COUNTER CYBERATTACKS	308
D.D. Omonova	
JAHON SAVDO TASHKILOTIGA A'ZO BO'LISH JARAYONIDA Budget-SOLIQ SIYOSATINI ISLOH QILISH MASALALARI	314
Hojiakbar Zaynabidinov	
SILINDRSIMON KAMERADA QATLAMLI CHIGITLAR AYLANMA HARAKATINING TAHLILI.....	319
No'monov Mirjalol Abdumalik o'g'li	
IPAKCHILIK KLASSTERLARI ASOSIDA TARMOQNI O'RTA MUDDATLI RIVOJLAN TIRISH STRATEGIYASI.....	325
Xudoykulov Mamarasul Radjabovich	
INNOVATSION IQTISODIYOT SHAROITIDA UZOQ MUDDATLI AKTIVLAR HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH.....	332
Shermatov Sirojiddan Xaydarovich	
O'ZBEKISTONDA TURIZM IQTISODIYOTINING RAQAMLI MARKETING ORQALI RIVOJLANISH YO'LLARI.....	335
Egamberdiyev Muzaffar	
РОЛЬ ЦИФРОВЫХ РЕШЕНИЙ В РЕАЛИЗАЦИИ ПРОЕКТА «БЕЗОПАСНЫЙ ГОРОД»	339
Иминов Акбаржон Одилжонович	

IQTISODIY TIZIM VA INSON QADRIYATI: KAPITALIZM VA GUMANIZM O'RTASIDA	345
Raxmatullayev Sarvar Nazar o'g'li, Abdukarimova Muborak Sharaf qizi, Madrakhimova R. G.	
O'ZBEKISTONDA QULAY INVESTITSIYA MUHITINI SHAKLLANTIRISH VA INVESTITSİYALAR JALB ETISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	350
Yusupov Muxiddin Soatovich	
KONSOLIDATSIYALASHGAN MOLIVAVIY HISOBOT MA'LUMOTLARINI TAHLIL QILISH MASALALARI	358
Avazov Ilhom Ravshanovich	
YANGI TUZILISHLI IKKI QATLAMLI TRIKOTAJ TO'QIMALARINI OLISH USULLARI	363
S. Saparova, M. Musaeva, M.Mirsadikov, M.Mukimov	
KVANT MUHITIDA AXBOROTNI HIMOYALASHGA XIZMAT QILUVCHI MULTIPLEKSER TUZILMASI	370
Safoev Nuriddin Najmiddin o'g'li	
ERKIN IQTISODIY HUDUDLAR: KO'P QATLAMLI IQTISODIY MEXANIZMLAR, INNOVATSION INFRATUZILMA VA INSTITUSIONAL UYG'UNLIKNING KONSEPTUAL TAHLILI	377
Kuziev Ravshan Ramazonovich	
SANOAT HAMKORLIGINING ILG'OR TAJRIBALARI VA ULARNI O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIGA INTEGRATSIYA QILISH YO'LLARI	385
Boyurayev Olimjon Urayimovich	
DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK ASOSIDA KICHIK BIZNESNI RIVOJLANTIRISH MASALALARI	392
Akbarov G'ayratjon Ne'madjonovich	
QORAQALPOG'ISTON RESPUBLIKASI QO'NG'IROT TUMANIDA YILQICHILIK VA TUYACHILIKNI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARINI ARIMA MODEL ASOSIDA PROGNOZLASH	396
Sabit Gabbarov Nietali'evich	
MAKTABGACHA TA'LIM MUASSALARIDA AUTSORSING FAOLIYATINI MOLIVALASHTIRISHDA ILG'OR XORIJIY TAJRIBALAR	402
Xamidov Anis Choriyevich	
NEXUS BETWEEN RENEWABLE ENERGY USE AND GDP GROWTH IN UZBEKISTAN	407
Xalimjonov Nurbek Ulug'bek o'g'li, Toxirov Shodiyor Zafar o'g'li, Jumamuratov Sultanbek Ilyasovich	
MOLIVAVIY SALOHİYATNI OSHIRISHDA XORIJIY INVESTITSİYALARNI JALB QILISH MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH ISTIQBOLLARI	415
Akishova Shaxnoza Davlet qizi	
O'ZBEKISTON O'RMON XO'JALIGIDA INNOVASION MOLIVALASHTIRISH: NORMATIV TAYANCH, BOZOR INSTRUMENTLARI VA EKOTIZIM XIZMATLARI	420
Mamatqulova Muxlisaxon Mamirjanovna	
SERVIS IQTISODIYOTIDA ISH BILAN BANDLIK SHAKLLARI TRANSFORMATSIYASINI TADBIQ QILISHGA METODOLOGIK YONDASHUV	425
Abdusaidov Akmal Abduvaliyevich	
O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIDA TURIZMNING O'RNI VA RIVOJLANISH TENDENSIYALARI	431
Kuymuratova Matlubaxon Abdimanabovna	
МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ «ЗЕЛЁНОГО» ФИНАНСИРОВАНИЯ В БАНКОВСКОМ СЕКТОРЕ	436
Мирдовидов Бахтиер Кобилович	
MILLIY IQTISODIYOT UCHUN INVESTITSIYA RESURSI SIFATIDA UY XO'JALIKLARI JAMG'ARMALARINI RIVOJLANTIRISH	443
Bayxonov Baxodirjon Tursunbayevich	
AXBOROT-KOMMUNIKATSIYA TIZIMLARI HIMOYA VOSITALARINI SUN'IY INTELLEKT BILAN INTEGRATSIYALASH MUAMMOLARI	448
Bozorov Suhrobjon Mumin o'g'li	

SANOAT KORXONALARIDA KPI TIZIMINI JORIY QILISHNI TAKOMILLASHTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI	453
Tursunov Orifali Samandarovich	
IQTISODIY BARQARORLIKGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR VA ULARNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	457
Abdullayeva Sevaraxon Xasanovna	
ZARAFSHON MINTAQASI HUDUDLARIDA XIZMAT KO'RSATISH SOHALARI O'RTASIDAGI MUTANOSIBLIKNI TA'MINLASH ISTIQBOLLARI	463
Murtazayev Isabek Bazarbayevich	
YUQORI SAMARALI PAXTA TOZALAGICHDA MAYDA IFLOSLIKLARNI AJRATISH JARAYONINI TAKOMILLASHTIRISH VA UNING OPTIMAL PARAMETRLARINI MATEMATIK MODELASHTIRISH ASOSIDA ANIQLASH.....	471
Mirzakarimov Mirsharoffiddin Mirzaabdurahimovich	
MAHSULOTLAR RAQAMLI PASPORTI EKOTIZIMI VA UNI SHAKLLANTIRISH OMILLARI.....	478
Avloqulova Sadoqat Sobirjon qizi	
ВЛИЯНИЕ РАЗЛИЧНЫХ МОЮЩИХ СРЕДСТВ И МЕТОДОВ НА ПОКАЗАТЕЛИ КАЧЕСТВА НАТУРАЛЬНЫХ ШЕРСТЯНЫХ ВОЛОКОН.....	484
Собиров ДаниёрХолмуродович	
СТРУКТУРНАЯ МОДЕЛЬ ЦИФРОВОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ ПЕДАГОГОВ В СОВРЕМЕННОМ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОСТРАНСТВЕ.....	490
Киличева Феруза Бешимовна	
KICHIK BIZNESNING BARQAROR IQTISODIY RIVOJLANISHINI TA'MINLASHDA SAMARALI OMILLARDAN FOYDALANISH NAZARIYASI	495
Imomnazarov Xurshid Ozodbekovich, Zakirova Gulnora Mirzaliyevna	
TIJORAT BANKLARIDA MOLIVAVIY BARQARORLIKNI BAHOLASH INDIKATORLARI VA ULARNI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI	499
Abdusalamov Olimjon Eshmirzayevich	
O'ZBEKISTONDA TURIZM SOXASIGA DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK MEXANIZMINI TA'SIRI.....	504
Yuldashev Kodirjon Mamadjanovich	
O'ZBEKISTONDA DAVLAT BUDJETI XARAJATLARINING SAMARADORLIGINI BAHOLASH METODLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	508
Shernayev Akbar Aqmirzayevich	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASINING TIJORAT BANKLARIDA MUAMMOLI KREDITLARNI KAMAYTIRISH YO'LLARI	514
Adilov Mirkomil Miralimovich	
IDORALARARO INTEGRATSIYANING NAZARIY MODELLARI VA UNING DAVLAT BOSHQARUVIDAGI AHAMIYATI	520
Ashirov Jamolbek Shuxrat o'g'li	
MO'RT MATERIALLARNI MEXANIK KESIB ISHLOV BERISHDA ASBOB YUZASIDA KUZATILADIGAN YEYILISH	526
Allanazarov Akmal Abdulxaqovich, Axmedov Azamat Xaitovich, Shakirov Shuhrat Musayevich	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA SOLIQ MONITORING TIZIMINI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI	530
Lukmanov Kahramon Abdurahmanovich	
NODAVLAT OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA MARKETING FAOLIYATI SAMARADORLIGINI OSHIRISH VA TAKOMILLASHTIRISH BO'YICHA XORIJIY TAJRIBALAR	534
Yuldashov Isomiddin Sidiqovich	
KICHIK BIZNESNI MOLIVAVIY QO'LLAB-QUVVATLASHDA TIJORAT BANKLARINING KREDIT SIYOSATINI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI	540
Norqobilova Nargiza Abdigodirovna	

PNEVMOTRANSPORT TIZIMIDAGI PNEVMOQUVUR TIRSAK MATERIALINI YAXSHILASH ORQALI PAXTA SIFATIGA TA'SIRINI O'RGANISH	546
Boltabayev Bekzod Egamberdiyevich	
QURILISH MATERIALLARI SANOATI KORXONALARINING EKOLOGIK AKTIVLARINI HISOBGGA OLISH	549
Mirzayev Komiljon Abdullajonovich	
DEHQON XO'JALIKLARIDA YER RESURSLARIDAN FOYDALANISHNING EKOLOGIK XAVFSIZLIGI VA UNING BAHOLASH USULLARI.....	553
Axmatov Abutolibxon Ochilxon o'g'li	
XUSUSIYLASHTIRILGAN KORXONALARDA KORPORATIV BOSHQARUVNI TAKOMILLASHTIRISH ORQALI MOLIVAVIY NATIJADORLIKNI OSHIRISH YO'LLARI	557
Asomidinova Moxigulbonu Oybek qizi	
O'ZBEKISTONDA INVESTITSION JOZIBADORLIKNING ORTIB BORISHI JAHON MIQYOSIDA JORIY ETILAYOTGAN BUSINESS READY REYTINGIDAGI BAHOLASH NATIJALARIDA YAQQOL NAMOYON BO'LMOQDA.....	562
Pulatov Dilshod Xaqberdiyevich, Raxmonov Doniyor Ixtiyorjon o'g'li, Ortiqova Niginabonu Alisher qizi, Raxmonov Jo'rabek Hamroyevich	

O'ZBEKISTONDA INVESTITSION JOZIBADORLIKNING ORTIB BORISHI JAHON MIQYOSIDA JORIY ETILAYOTGAN BUSINESS READY REYTINGIDAGI BAHOLASH NATIJALARIDA YAQQOL NAMOYON BO'LMOQDA

Pulatov Dilshod Xaqberdiyevich

professor, DSc.,

O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi huzuridagi
Budjet-soliq ilmiy tadqiqotlari instituti direktorining birinchi o'rinbosari.

Raxmonov Doniyor Ixtiyorjon o'g'li

Budjet-soliq ilmiy tadqiqotlari instituti

Xalqaro reytinglar va indekslar,

iqtisodiyotdagi investitsiyalar hamda moliya

bozorlaridagi jarayonlarni

takomillashtirish loyihasi bo'limi boshlig'i.

Ortiqova Niginabonu Alisher qizi

Budjet-soliq ilmiy tadqiqotlari instituti

Xalqaro reytinglar va indekslar, iqtisodiyotdagi investitsiyalar

hamda moliya bozorlaridagi jarayonlarni

takomillashtirish loyihasi bosh mutaxassisi.

Raxmonov Jo'rabek Hamroyevich

Budjet-soliq ilmiy tadqiqotlari instituti

Xalqaro reytinglar va indekslar, iqtisodiyotdagi

investitsiyalar hamda moliya bozorlaridagi

jarayonlarni takomillashtirish loyihasi bosh mutaxassisi.

Annotatsiya. Mazkur maqolada O'zbekistonning Business Ready reytingidagi ko'rsatkichlarini yaxshilash orqali mamlakatga xorijiy investitsiyalar oqimini kuchaytirishga qaratilgan nazariy yondashuvlar yoritilgan. Jahon banki tomonidan joriy etilgan mazkur reyting bo'yicha 2025-yilda e'lon qilinadigan hisobotda O'zbekistonning biznes yuritishga tayyorgarligi baholanadi. Reytingning yangicha metodikasi investitsion muhit sifatiga bevosita ta'sir ko'rsatishi, tadbirkorlik subyektlari uchun qulay sharoitlar yaratish hamda biznes yuritishning barqarorligini oshirishi asoslab beriladi. Shuningdek, sohalarga raqamlashtirish va innovatsion texnologiyalarni keng joriy etish biznesning qulayligi va jozibadorligini yanada oshirishga xizmat qilishi ilmiy asosda ko'rsatib o'tilgan.

Kalit so'zlar: Business Ready, Doing Business, reyting, investitsiya, tadbirkorlik subyektlari, biznes muhiti, raqamlashtirish.

Abstract. This article highlights theoretical approaches aimed at increasing foreign investment inflows to Uzbekistan by improving its indicators in the Business Ready ranking. The Business Ready report, which will be published in 2025, will assess Uzbekistan's readiness for doing business, while the newly introduced methodology is expected to directly influence the investment climate and enhance the sustainability of entrepreneurial activities. In addition, it is emphasized that expanding digitalization and innovation across various sectors of the economy can further increase the convenience and attractiveness of the business environment.

Keywords: Business Ready, Doing Business, rating, investment, business entities, business environment, digitalization.

Аннотация. В статье освещены теоретические подходы к повышению притока инвестиций в Республику Узбекистан за счёт улучшения её показателей в рейтинге Business Ready. В отчёте Business Ready, который будет опубликован в 2025-году, оценивается готовность Узбекистана к ведению бизнеса, а также влияние обновлённой методологии рейтинга на инвестиционный климат страны. Подчёркивается, что внедрение цифровизации и инноваций в различных секторах экономики способствует повышению удобства и привлекательности деловой среды для предпринимательских субъектов.

Ключевые слова: Business Ready, Doing Business, рейтинг, инвестиции, субъекты предпринимательства, бизнес-среда, цифровизация.

KIRISH

Business Ready (B-Ready) – Jahon banki tomonidan joriy etilgan yangi xalqaro reyting bo'lib, u mamlakatlarda biznes yuritishga tayyorgarlik darajasini baholashga qaratilgan. Mazkur reyting biznesni ochish, boshqarish, rivojlantirish va xususiy sektor faoliyatini qo'llab-quvvatlash bo'yicha qulayliklarni kompleks tahlil qiladi.

U ilgari qo'llanilgan Doing Business reytingining takomillashtirilgan davomchisi sifatida yanada chuqur, shaffof va amaliy mezonlarga asoslanadi. Bunda nafaqat normativ-huquqiy hujjatlar mazmuni, balki ularning amaliyotda qo'llanish samaradorligi ham asosiy baholash mezonlaridan biri hisoblanadi. Mazkur reyting mamlakatlarning biznes muhiti sifatini aniq baholash, shuningdek, investitsion jozibadorlik darajasini xalqaro mezonlar asosida aniqlash imkonini beradi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh. M. Mirziyoyevning 2020-yil — Oliy Majlisga qilgan Murojaatnomasida biznes muhitini yanada yaxshilash milliy iqtisodiyot uchun ustuvor vazifa sifatida belgilangan. Murojaatnomada Jahon bankining Doing Business reytingida eng yaxshi 50 ta davlat qatoriga kirish maqsadida zarur tashkiliy-huquqiy chora-tadbirlarni amalga oshirish vazifasi qo'yilganligi, shuningdek, ushbu islohotlar samaradorligini ta'minlashda hukumat mas'ul ekani ta'kidlab o'tilgan [1].

So'nggi besh yil davomida mamlakatda tadbirkorlik faoliyati uchun qulay sharoitlar yaratish, tartib-taomillarni soddalashtirish, raqamlashtirish jarayonlarini keng joriy etish hamda xususiy sektorni qo'llab-quvvatlash borasida salmoqli natijalarga erishildi. Mazkur o'zgarishlar yangi joriy etilayotgan B-Ready reytingida O'zbekistonning yuqori ko'rsatkichlarni qayd etishiga ijobiy omil bo'lib xizmat qilishi kutilmoqda.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Iqtisodchi Jozef E. Stiglits 2021-yilda keltirgan sharhiga ko'ra, avvalgi "Doing Business" reytingi, yaratilgan vaqtdan boshlab, Vashington konsensusi deb nomlanuvchi qadriyatlarni aks ettirgan. Bu reyting, bozorni tartibga solishni kamaytirish, xususiylashtirish va liberallashtirishga asoslangan rivojlanish modelini ko'zda tutgan edi.

"Doing Business" reytingi global "tubga intilish poygasi" sifatida baholangan. Ya'ni, reytingni oshirish raqobatida, amaliy natija bermaydigan ramziy islohotlarni amalga oshirishni rag'batlantiruvchi mexanizm sifatida ko'rilgan. Tahlilchilar, aynan shu holatni e'tirof etib, reytingning samaradorligi va haqiqatga mosligi haqida bir qator tanqidlar bildirganlar.

Shu bois, yangi metodika va yondashuvni ishlab chiqish, mustaqil mutaxassislar, Jahon banki guruhiga a'zo bo'lmagan olimlar va amaliyotchilarning tavsiyalarini qamrab olgan holda, yangi reytingning yaratish jarayoni boshlangan. Ushbu jarayon uch bosqichda amalga oshirilgan bo'lib, har bir bosqichda turli rivojlanish darajasidagi mamlakatlar qamrab olingan va har bir bosqich yakunida, tegishli o'zgartirishlar va qo'shimchalar kiritilgan. Bu jarayon, xalqaro investitsiya oqimlarini belgilashda ishonchli va barqaror reytingni ta'minlashga qaratilganligini ko'rsatadi.

Kutilganidek, 2025-yil sentyabr oyida e'lon qilinishi rejalashtirilgan ikkinchi hisobotning e'lon qilinishi kechikmoqda. Bu esa, dastlabki bosqichdagi 50 ta mamlakatlarning baholash natijalari va baholash metodologiyasidagi obyektivlik va xolislikni ta'minlash uchun qo'shimcha ishlanmalarni talab etganligini taxmin qilishga asos bo'ladi.

O'zbekistonning investitsion jozibadorligini oshirish hamda qulay biznes muhitini ta'minlash yo'lida 2021–2025-yillar davomida amalga oshirilgan islohotlarning samaradorligini yangi joriy etilayotgan reyting bahosida bevosita kuzatish mumkin bo'ladi. E'lon qilinadigan natijalar, islohotlarning amaliy ijrosiga urg'u berishidan kelib chiqib, kulgusi harakatlarni belgilashda asosiy omil bo'lib xizmat qilishi kutilmoqda.

Yangi B-Ready va uni ishlab chiqish tarixi

Ma'lumki, "Doing Business" reytingi Jahon banki tomonidan 2003-yildan boshlab yo'lga qo'yilgan va bu reyting mamlakatlarning biznes yuritish sharoitlarini baholashda asosiy mezonlardan biriga aylangan. Biroq, 2020–2021-yillarda reytingda katta mojaro yuzaga keldi, chunki ayrim mamlakatlarning reytingi asossiz

balandligi, shuningdek, Doing Business ma'lumotlar tizimida farqlanish holatlari aniqlandi (jumladan, Xitoy va Saudiya Arabistoni).

2021-yilda iqtisodchi Jozef E. Stiglits "Doing Business" indeksi yaratilgan vaqtdan boshlab Vashington konsensusi deb nomlanuvchi qadriyatlarni aks ettirganligini ta'kidladi. U bu reytingni bozorni tartibga solishni kamaytirish, xususiylashtirish va liberallashtirishga asoslangan rivojlanish modeli sifatida baholadi. Tanqidchilar esa "Doing Business" global "tubga intilish poygasi"ni rag'batlantirishidan ogohlantirganlar. Mamlakatlar o'z reytinglarini oshirish uchun raqobatlashib, ko'pincha sezilarli amaliy natija bermaydigan ramziy huquqiy islohotlarni amalga oshirganlar.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu ilmiy maqolada Jahon banki tomonidan joriy etilayotgan yangi Business Ready reytingida O'zbekistonning amalga oshirilayotgan islohotlarining ta'siri yoritilgan. Reytingda e'lon qilinadigan ko'rsatkichlar orqali mamlakatdagi investitsiya oqimiga ijobiy ta'sir ko'rsatish omillari tahlil qilingan.

Maqolada mavjud ishbilarmonlik muhiti chuqur o'rganilib, islohotlarning biznes yuritish sharoitlari va investitsion jozibadorlikka bo'lgan ijobiy ta'siri taqdim etilgan. Shu bilan birga, nazariy jihatdan mamlakatda mavjud muammolarni bartaraf etish va islohotlar jarayonini yanada samarali qilish bo'yicha tegishli takliflar shakllantirilgan.

Shu bilan birga, Jahon banki tomonidan "Doing Business" metodikasiga nisbatan ishonchsizlik tan olingan va 2021-yil 16-sentyabrda Jahon banki guruhining oliy rahbariyati "Doing Business" hisobotini tayyorlashni va ma'lumotlar to'plashni to'xtatish haqida qaror qabul qildi. Buning natijasida ishbilarmonlik va investitsiya muhitini baholashning yangi yondashuvi sifatida "Business Ready" loyihasi ishlab chiqilishi e'lon qilindi. Yangi loyiha Jahon banki guruhi mutaxassisleri, shuningdek, tashkilotga a'zo bo'lmagan malakali olimlar va amaliyotchilarning tavsiyalariga asoslanib ishlab chiqildi.

Jumladan, 2021-yilda Jahon banki tomonidan o'tkazilgan "Doing Business" uslubiyatining sharhi natijalarini, shuningdek, davlat sektori, xususiy sektor va fuqarolik jamiyati vakillaridan iborat potensial foydalanuvchilar bilan keng qamrovli maslahatlashuvlar davomida olingan fikr-mulohazalarni qamrab olgan.

TAHLIL VA NATIJALAR

Agar "Doing Business" loyihasi kichik va o'rta korxonalar uchun ishbilarmonlik muhitini baholashga qaratilgan bo'lsa, "B-Ready" loyihasi butun xususiy sektorni rivojlantirishni maqsad qilgan. "Doing Business" asosan kompaniyalar uchun me'yoriy yuklamani o'rganib, davlat xizmatlariga qisman e'tibor qaratgan bo'lsa, B-Ready me'yoriy-huquqiy yukni, shuningdek, tartibga solish va tegishli davlat xizmatlarini ko'rsatish sifatini baholashni nazarda tutadi. Bundan tashqari, B-Ready reytingi me'yoriy-huquqiy bazaga rioya etishning qulayligi va korxonalar uchun bevosita ahamiyatli bo'lgan davlat xizmatlaridan foydalanish samaradorligini ham tahlil qiladi.

"B-Ready" reytingini ishlab chiqishda "Doing Business" reytingidagi mavjud kamchiliklar tahlili amalga oshirilgan (1-jadval).

1-jadval. Doing business reytingida mavjud kamchiliklar va b-ready reytingidagi yechimlar

Doing Businessda mavjud kamchilik	B-Readyda yechimi
Ma'lumotlarni manipulyatsiya qilish imkonini mavjudligi hamda ularning shaffoflik darajasi pastligi	To'liq ommaviylikni ta'minlash, jumladan, ma'lumotlar, usullar va amalga oshirish jarayonining oshkoraligi
Faqat rasmiy mavjud hujjatlar inobatga olinishi, amaldagi sharoitlar inobatga olinmaganligi	Qonunchilikning amaldagi holatini o'rganishni joriy etish (de-yure va de-fakto)
"Ma'lumotlarni o'zgartirish" yuqori reyting uchun rag'bat	Har bir yo'nalish uchun baho – umumiy reyting mavjud emas
Ijtimoiy va raqamlashtirish faktorlarini hisobga olinmaganligi	Yangi mavzular: ekologik barqarorlik, raqamlashtirish, gender tengligi
Institutlarga emas, balki tartib-qoidalarga yo'naltirilganligi	Davlat xizmatlari sifati va sudlarning erkinligi baholanadi

Yangi loyiha nafaqat alohida korxonalarning biznes yuritish qobiliyatini, balki xususiy sektorni rivojlantirishning inklyuziv va barqaror jihatlarini (ijtimoiy foyda) ham baholashni nazarda tutgan.

“B-Ready” reytingi metodologiyasi

Yangi reytingda nafaqat alohida kompaniyalar manfaatlarini ilgari surish orqali, balki ishchilar, iste'molchilar, potensial yangi korxonalar va atrof-muhitni muhofaza qilishda manfaatdorlikni oshirish orqali xususiy sektorni yaxshilashga qaratildi. “B-Ready” ushbu maqsadlarga erishish uchun uchta asosiy yo'nalishga e'tibor qaratadi:

•Islahotlarni targ'ib qilish (Reform advocacy):

“B-Ready” hukumatlar, xususiy sektor, Jahon banki guruhi va boshqa rivojlanish institutlari o'rtasida siyosat masalalari bo'yicha bilim almashish va muloqot qilish imkoniyatlarini ochib, xalqaro benchmarkingni samarali tarqatish orqali siyosatni isloh qilishni qo'llab-quvvatlaydi.

•Siyosat bo'yicha qo'llanma (Policy guidance):

“B-Ready” har tomonlama va dolzarb ma'lumotlar hamda axborotlar asosida siyosatdagi aniq o'zgarishlarni yo'naltiradi. U har bir iqtisodiyotning xalqaro ilg'or tajribalaridan qay darajada orqada ekanligini va qanday qilib ularga yetib olish mumkinligini ko'rsatib beradi.

•Tahlil va tadqiqotlar (Analysis and research):

“B-Ready” xususiy sektorni rivojlantirishning harakatlantiruvchi kuchlari va mexanizmlarini yoritib beruvchi tadqiqot va tahlil uchun batafsil ma'lumotlarni taqdim etadi.

Reytingda ekspertlar maslahatlari asosida ko'rsatkichlar bo'yicha ma'lumotlar hamda korxonalar darajasidagi so'rovlar natijasida olingan ma'lumotlar har yili mamlakatlarning turli guruhlar uchun yangilab borilishi nazarda tutib, har bir mamlakat bo'yicha ma'lumotlarning uch yillik davr davomida barqarorligini ta'minlashga qaratilgan.

“B-Ready” tadqiqoti huquqiy va haqiqiy jihatlar haqida muvozanatli tasavvurga ega bo'lish uchun ekspertlar bilan maslahatlashuvlar va kompaniyalar o'rtasida so'rovlarni birlashtirib, mamlakatlar o'rtasidagi ma'lumotlarni taqqoslashda yaxshiroq paritetga erishishda xizmat qilishini nazarda tutadi.

Dastlabki bosqichda 50 ta turli toifadagi mamlakatlarda o'tkazilgan tadqiqotlarda, ma'lumotlarni to'plash uchun “B-Ready” da 21 ta so'rovnomalardan foydalanib, har bir mamlakat bo'yicha deyarli 1 200 ta ko'rsatkich (taxminan 2000 ta ma'lumot nuqtai nazaridan) to'plandi.

Yangi loyiha “B-Ready” tahliliy tuzilmasi bo'yicha, yuqorida qayd etganimizday 3 ta ustun va undan tashqari 10 ta mavzu (topics) hamda 3 ta oraliq mavzular (cross-cutting themes)dan iborat (1-rasm).

Raqamlashtirishni o'zlashtirish

Ekologik barqarorlik

Gender tenglik

1-rasm. Evaluating Key Factors of Business Readiness

Manba: Business Ready-2024

Ko'rib chiqiladigan barcha yo'nalishlar uch ustundan iborat bo'lib, ular quyidagilar:

1. Normativ-huquqiy baza (Regulatory Framework):

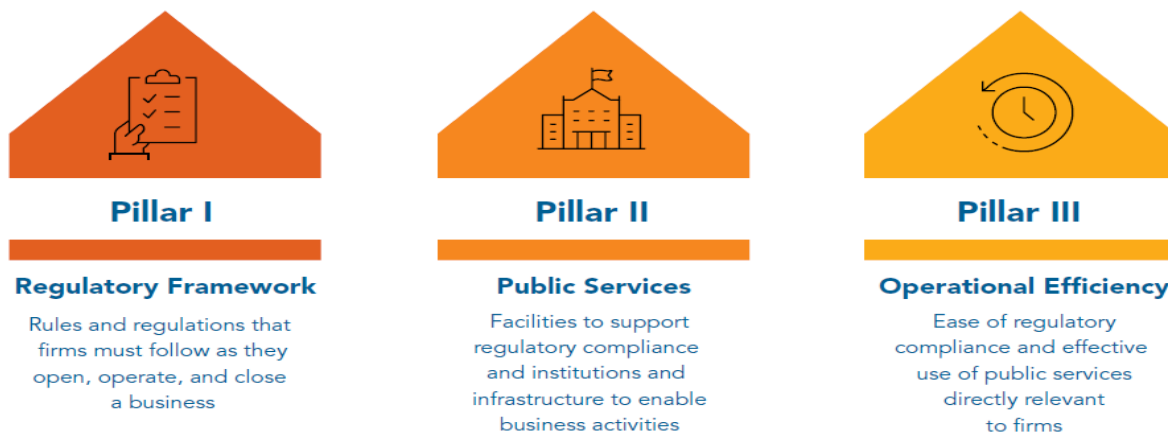
Bu ustun bozorga kirish, faoliyatni yuritish va undan chiqish uchun subyektlarning rioya qilishi lozim bo'lgan qonun-qoidalarini, zarur bo'lgan me'yorlarning sifatini hamda oldindan ko'ra bilish imkoniyatini o'z ichiga oladi.

2. Davlat xizmatlari (Public Services):

Ushbu yo'nalish tartibga solishga muvofiqlikni qo'llab-quvvatlash uchun qulayliklar va biznes faoliyatini ta'minlash uchun institutlar va infratuzilmani, masalan, ro'yxatga olish jarayoni, kadastr xizmatlari, sudlar, kommunal tarmoqlarga ulanish, raqamli xizmatlar va boshqalarni o'z ichiga oladi.

3. Operatsion samaradorlik (Operational Efficiency):

Bu ustun firmalar bilan bog'liq qonunchilik talablariga rioya qilishning osonligini va davlat xizmatlaridan samarali foydalanishni ta'minlashni nazarda tutadi (2-rasm). [4]

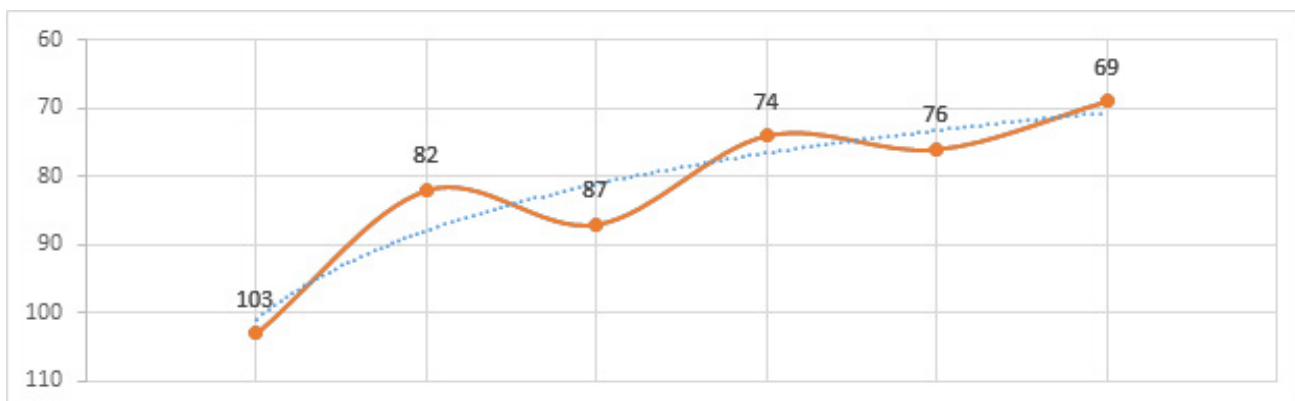
2-rasm. Biznes muhitini yaxshilash uchun me'yoriy-huquqiy bazani, davlat xizmatlarini va operatsion samaradorlikni mustahkamlash

Manba: Business Ready-2024

Yuqorida keltirilgan uchta ustunda quyidagi 10 ta mavzu bo'yicha mavjud holatga baho beriladi: Biznesga kirish, joylashtirish, kommunal xizmatlar, mehnat munosabatlari, moliyaviy xizmatlar, tashqi savdo, soliqqa tortish, nizolarni hal qilish, raqobat muhiti va bankrotlik.

O'zbekistonning biznes uchun yaratilgan imkoniyatlar

O'zbekiston 2016-yilda "Doing Business" reytingida o'z o'rnini yaxshilab, 2015-yildagi 103-o'ringa nisbatan 21 pog'ona yuqorilab, 82-o'ringa ko'tarildi. 2016-yildan boshlangan keng qamrovli islohotlar natijasida 2020-yilda ushbu ko'rsatkich yana 13 pog'ona yuqorilab, 2020-yilda 2015-yilga nisbatan 34 pog'ona o'sib, 190 ta mamlakatlar orasida 69-o'rinni egalladi (3-rasm). [5]

3-rasm. O'zbekiston Respublikasining 2015-2020-yillarda "Doing Business" reytingidagi o'rnini

Iqtisodiy Hamkorlik va Taraqqiyot Tashkiloti (keyingi o'rinlarda IHTT) kredit reytingidagi mamlakatlarning guruhlashuvi bo'yicha o'tkazilgan ilmiy tahlillarga ko'ra, makroiqtisodiy muhit 2015-2021 yillar oralig'ida IHTT reytingida bo'lgan yoki vaqtincha kirgan davlatlar o'ziga xos xususiyatga ega ekanligi qayd etilgan. Ayrim hollarda makroiqtisodiy muhitning o'xshashligi global omillar — koronavirus infeksiyasining tarqalishi va undan keyin yuzaga kelgan inqiroz ta'siri bilan izohlangan[6].

O'zbekistonning 2020-yilda "Doing Business" reytingida yuqorilashiga, nafaqat global iqtisodiy integratsiyalashuv jarayonida ochiq siyosat olib borгани, balki biznes yuritish muhitini yaxshilashda minoritar investorlarni himoya qilishi, soliq ma'murchiligini takomillashtirishi, transchegaraviy savdoni hamda shartnomalar ijrosini soddalashtirishi kabi asosiy omillar alohida qayd etildi.

Bugungi kunda ham O'zbekistonda ishbilarmonlik muhitini yanada yaxshilash va investitsion jozibadorlikni oshirish yo'lida keng qamrovli islohotlar davom ettirilmoqda. Ammo biznesni yuritish jarayonida ba'zi muammolar mavjud bo'lib, ularni bartaraf etish yuzasidan amaliy chora-tadbirlar ko'rilmogda.

Buning natijasida, sohaga raqamli texnologiyalarni keng joriy etish, ular yordamida biznes jarayonlarini tezlashtirish va soddalashtirishga biznes subyektlari manfaatlarini himoya qilgan holda, ularga teng raqobat muhitini ta'minlash choralari ko'rilmogda. Ularda yechimini topgan masalalarga to'xtaladigan bo'lsak, quyidagilarni keltirish mumkin.

Bugunga kelib, tadbirkorlik subyektini davlat ro'yxatidan o'tkazish jarayoni Yagona interaktiv davlat xizmatlari portalining Tadbirkorlik subyektlarini ro'yxatdan o'tkazish moduli orqali 30 daqiqagacha bo'lgan muddatda amalga oshirilmoqda. Agar ushbu jarayon bankda hisob raqam ochishgacha bo'lgan jarayon bilan qamrab olinadigan bo'lsa, umumiy 1-2 kungacha vaqt sarfi talab etilmoqda.

Biznes vakillarini qiynab kelgan asosiy masalalardan biri bo'lgan joylashtirish masalasi, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ-3149-son qarori bilan tashkil etilgan¹ 2017-yil 1-sentyabrdan "E-AUKSION" elektron savdo platformasining ishga tushirilishi bilan o'z yechimini topgan. Ushbu platforma orqali ko'plab sotiladigan mulklar qatorida davlat obyektlari va ularning ulushlari, ijara obyektlari, ko'chmas-mulk hamda yer uchastkalari ham mavjud [7].

2024-yil 1-yanvaridan tadbirkorlik subyektlarining barqarorlik reytingi joriy etildi. Ushbu reyting butunlay avtomatlashtirilgan platforma bo'lib, unga ko'ra, tadbirkorlik subyektlari yuqori reytinglarni qayd etgan taqdirda, ularga nisbatan nafaqat nazorat choralarini ko'rish ehtimoli kamaytirilishi, balki ma'lum qo'llab-quvvatlash choralarini ko'rib borilishi ham nazarda tutilgan [8].

Tadbirkorlik subyektlarining barqarorlik reytingini aniqlash tartibiga muvofiq, faoliyatni baholash ko'rsatkichlari bo'yicha umumiy ball baholash vaqtida amalda bo'lgan ballar yig'indisiga ko'ra, "AAA" toifaga mansub tadbirkorlik subyektlarida soliq tekshiruvlari o'tkazilmasligi hamda bir kun muddatda qo'shilgan qiymat solig'i summasi o'rnini qoplash amalga oshirilishi belgilab qo'yilgan.

Ma'lum hududlardagi davlat mulklarini bo'lib to'lash shartida xarid qilgan tadbirkorlik subyekti tomonidan 15 foiz miqdoridagi dastlabki to'lov bir yo'la amalga oshirilganida, qolgan summaga asosiy stavkasi miqdorida foizlarni hisoblamaslik hamda bo'lib-bo'lib to'lash muddatini 5 yilgacha uzaytirish kabi moliyaviy qo'llab-quvvatlash "AA" va undan yuqori toifadagi tadbirkorlik subyektlariga taqdim etilishi ko'zda tutilgan.

"A" va undan yuqori toifaga mansub tadbirkorlik subyektlariga yana bir moliyaviy va ma'muriy qo'llab-quvvatlash chorasini sifatida, mahsulotlar importini amalga oshirishda qo'shilgan qiymat solig'ining manfiy summasi bilan hisob-qitob qilish hamda soliq to'lovlaridan hosil bo'lgan ortiqcha to'lov summalarini uch kun muddatda qaytarib olish belgilangan.

Ushbu yengillik tadbirkorlik subyektlari uchun qonunchilikda belgilangan majburiyatlar o'z vaqtida va to'liq bajarilishini, faoliyatning samaradorligini, ijtimoiy yo'naltirilgan huquqbuzarliklarga yo'l qo'ymasligini ta'minlash orqali yig'ilgan umumiy ballar 86 balldan yuqori bo'lganda taqdim etiladi [9].

An'anaviy tarzda besh yildan buyon mamlakat Prezidentining tadbirkorlar bilan o'tkazilib kelayotgan ochiq muloqotlarida, tadbirkorlar tomonidan ilgari surilayotgan tashabbuslar va ularning faoliyatiga to'sqinlik qilayotgan omillarga tinglangan holda tizimli yechimlar bo'yicha takliflarning kiritilishi biznes muhitini yaxshilashda juda katta turtki bo'lib xizmat qilmoqda. So'ngi ochiq muloqot biznes muhitini yaxshilashda samarali instrument ekanligi yana bir bor o'z isbotini topmoqda. Jumladan, biznes vakillari, soliq to'lovchilarning majburiyatlari soliq organlari zimmasiga o'tkazilishi belgilandi. Bunda, yuridik shaxslarning yer va mol-mulk, jismoniy shaxslarning daromad hamda ijtimoiy soliqlari bo'yicha soliq hisoboti taqdim etish majburiyati, soliq hisobotiga 5 kun davomida o'zgarish yoki qo'shimcha kiritish imkoniyati bilan, 2026-yildan boshlab soliq organlari tomonidan amalga oshirilishi biznes vakillariga ma'muriy choralar ehtimolini sezilarli darajada kamaytiradi [10].

O'zbekiston Respublikasining O'RQ 599-son Qonuni² bilan yangi tahrirdagi Soliq kodeksi qabul qilinib, unda birinchi bor soliq organlarining soliq to'lovchilar bilan hamkorligi nazarda tutildi. Oshkoralik printsipiga ko'ra, soliq qonunchiligi rasman e'lon qilinishi shart etib belgilandi. Bundan ko'rinib turibdiki, "B-Ready" reytingida boshqa yo'nalishlar kabi, biznes vakillariga nisbatan murakkab bo'lgan soliqni tartibga solish ochiqqligi va o'zgarishlarning shaffofligi yo'nalishining huquqiy asoslari mamlakat qonunchiligida bevosita tartibga solingan.

Amaliyotda so'ngi yillarda nafaqat soliq qonunchiligi, balki biznes yuritish qonunchiligidagi barcha o'zgarish va yangiliklar rasmiy e'lon qilinishi bilan birga, ularni ommaviy axborot vositalari orqali yoritishdan tashqari, biznes vakillari bilan uchrashuv va seminarlarni tashkil etgan holda normativ-huquqiy hujjatlarning mazmun va mohiyati tadbirkorlik subyektlariga yetkazilib, amaliyotga tadbqiq qilish yuzasidan tushuntirishlar ham berib borilmoqda.

Mazkur maqolada O'zbekistonning «Business Ready» reytingidagi ko'rsatkichlarini yaxshilash orqali mamlakatga xorijiy investitsiyalar oqimini kuchaytirishga qaratilgan nazariy yondashuvlar tahlil qilingan. 2025-yilda e'lon qilinadigan reytingda O'zbekistonning biznes yuritishga tayyorgarligi va investitsion muhitga ta'siri baholanadi. Yangilangan metodika investitsion muhitni yaxshilash va tadbirkorlik subyektlari uchun qulay sharoitlarni yaratishga yordam beradi, shu bilan birga raqamlashtirish va innovatsion texnologiyalarni keng joriy etish orqali biznes muhiti va jozibadorlikni oshiradi.

O'zbekiston 2020-yilda «Doing Business» reytingida 69-o'ringa ko'tarilib, so'nggi islohotlarning samarali natijasini ko'rsatdi. 2024-yilda yalpi ichki mahsulot \$121 milliardga yetdi va aholi jon boshiga yalpi ichki

1 O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori, 27.07.2017 yildagi PQ-3149-son <https://lex.uz/docs/-3286042>

2 O'zbekiston Respublikasining Qonuni, 30.12.2019 yildagi O'RQ-599-son <https://lex.uz/docs/-4674011>

mahsulot 41 million so'mga oshdi. O'zbekiston – 2030 strategiyasida 250 milliard dollar investitsiya jalb qilish maqsadi belgilangan. 2024-yil investitsiya hajmi 40 milliard dollarni tashkil etdi, bu esa xorijiy investorlar uchun «Business Ready» reytingidagi muvaffaqiyatga erishish imkoniyatlarini yaratadi.

Reytingda yuqori baholar O'zbekistonning Jahon Savdo Tashkilotiga a'zo bo'lishi va xorijiy investitsiyalarni jalb etishda ahamiyatli ta'sir ko'rsatishi kutilmoqda. Takliflar sifatida sud jarayonlarini samaradorligini oshirish, biznes vakillarini himoya qilishda yangi texnologiyalarni joriy etish, raqamli xizmatlar orqali shaffoflikni ta'minlash va Jahon Savdo Tashkiloti talablarini bajarish zarurati ta'kidlangan. Bu o'zgarishlar O'zbekistonni xalqaro miqyosda investitsion jozibadorligini oshirishga xizmat qiladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Investorlar va mamlakatlar uchun bayroqdor reytinglardan biri bo'lib hisoblangan “Doing Business” reytingida O'zbekistonning eng yuqori natijasi 190 ta mamlakat orasida 2020-yilda qayd etilib, 69-o'rinni egalladi. Yangi joriy etilgan “Business Ready” reytingi esa 2025-yilda ilk bor O'zbekiston bo'yicha ko'rsatkichlarni e'lon qiladi. Ushbu reytingda o'sish, 2021-yildan keyingi davrda mamlakatimizda tadbirkorlarni qo'llab-quvvatlash va ularga qulay sharoit ta'minlagan holda aholi turmush darajasini oshirish uchun maqbul yo'l etib belgilandi.

Ushbu islohotlar samarali natijasiga misol tariqasida shuni ko'rish mumkinki, 2024-yilda yalpi ichki mahsulot hajmi \$121 milliard AQSh dollaridan oshib, ya'ni aholi jon boshiga yalpi ichki mahsulot hajmi 41 million so'mdan ko'proq bo'lib, 2020-yilga nisbatan 1,7 barobarga o'sdi [10].

O'zbekiston – 2030 strategiyasida mamlakatimizning investitsiyaviy jozibadorligini yanada oshirishni ta'minlash orqali 250 milliard AQSh dollarlik investitsiyani o'zlashtirish maqsad qilib olingan bo'lib, birgina 2024-yildagi investitsiya hajmi 40 milliard dollarni tashkil etdi.

O'zbekistonda kelgusi davrda investitsiyalar, jumladan, xorijiy investorlar uchun flagman reyting bo'lib hisoblanishi kutilayotgan “Business Ready” reytingida mamlakat ko'rsatkichlarini yaxshilash maqsadida quyidagi takliflar kiritilmoqda: sud jarayonlari, biznes vakillarini himoya qilish va Jahon Savdo Tashkilotiga a'zo bo'lish. Hozirgi vaqtda sud jarayonlari an'anaviy shaklda davom etmoqda, bu esa biznes jarayonlaridagi nizolarni hal etishda ko'p vaqt sarfini talab qilmoqda. Ushbu jarayonlarning shaffofligini va qulayligini ta'minlash maqsadida innovatsion tartiblarni keng joriy etish lozim. Biznes vakillarining huquqlari va qonuniy manfaatlarini himoya qilishda joriy etilgan Biznes-ombudsman institutida raqamli davlat xizmatlarini ko'rsatish, ochiq va birja savdolarida xolislik va shaffoflikni ta'minlash maqsadida integratsiya darajasini oshirib, vujudga kelishi mumkin bo'lgan qonunbuzarlik va adolatsizliklarni inson omilisiz aniqlash tizimi orqali onlayn nazorat mexanizmini joriy etish kerak. “Business Ready” reytingidagi qo'yiladigan baholarga ijobiy ta'sir ko'rsatishini inobatga olib, O'zbekistonning Jahon Savdo Tashkilotiga a'ziligiga kirishda qo'yilgan minimal talablarni to'liq ijro etish orqali joriy etilgan normalarning amaliy ijrosini ta'minlash zarur.

FOYDALANGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning 24.01.2020-yildagi Oliy Majlisga Murojaatnomasi <https://president.uz/uz/lists/view/3324>
2. B-Ready: The World Bank's New Business Environment Indicator <https://www.exportplanning.com/en/magazine/article/2024/11/20/b-ready-the-world-banks-new-business-environment-indicator/>
3. Doing Business 2020: Reforms Propel Uzbekistan to Place Among World's Top 20 Business Climate Improvers <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2019/10/24/doing-business-2020-reforms-propel-uzbekistan-to-place-among-worlds-top-20-business-climate-improvers/>
4. World Bank Group Business Ready 2024 <https://openknowledge.worldbank.org/server/api/core/bitstreams/08942fab-9080-4f37-b7be-ef61c9f9aed9/content>
5. Пулатов Д. Х., Угай Д. С. Выявление взаимосвязи между страновым риском и макроэкономическими параметрами с целью улучшения позиции Узбекистана в кредитном рейтинге ОЭСР //Science and innovation. – 2023. – Т. 2. – №. Special Issue 13. – С. 151-155 <https://ilmiyanjumanlar.uz/uploads/conferences/0013/M-22.pdf>
6. E-AUKSION» электрон савдо платформаси <https://e-auksion.uz/info?page=about-auction>
7. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 23.01.2024-yildagi “Tadbirkorlik subyektlarining barqarorlik reytingini joriy etish chora-tadbirlari to'g'risida” PQ-39-son qarori <https://lex.uz/docs/6773342>
8. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2024-yil 30-yanvardagi 55-son qarori ilovasi bilan tasdiqlangan “Tadbirkorlik subyektlarining barqarorlik reytingini aniqlash tartibi to'g'risida”gi Nizom <https://lex.uz/docs/6785751>
9. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2025-yil 19-avgustdagi PF-138-son Farmonining 1-ilovasi “O'zbekiston Respublikasi Prezidentining tadbirkorlar bilan V ochiq muloqotida belgilangan vazifalarni amalga oshirish doirasida ishlab chiqiladigan qonunchilik hujjatlari loyihalari” ruyxati <https://lex.uz/docs/7696559>
10. Aholi jon boshiga yalpi ichki (hududiy) mahsulot hajmi (yillik) <https://siat.stat.uz/reports-filed/660/table-data>
11. Pulatov D. Вопросы совершенствования государственного финансового контроля в Узбекистане //Perspectives of Innovations, Economics and Business, PIEB. – 2009. – Т. 2. – №. 2. – С. 49-50.
12. Пулатов Д. Методологические аспекты совершенствования казначейского исполнения Государственного бюджета Республики Узбекистан //Каталог авторефератов. – 2017. – Т. 1. – №. 1. – С. 1-65.

13. Pulatov D., Quliyev U., Mamanov A. O 'zbekistonda yashil budjetlashtirish, energiya samaradorligi va issiqxona gazlari emissiyasi //YASHIL IQTISODIYOT VA TARAQQIYOT. – 2024. – T. 1. – №. 3.
14. Пулатов Д. Х., Угай Д. С. ВЫЯВЛЕНИЕ ВЗАИМОСВЯЗИ МЕЖДУ СТРАНОВЫМ РИСКОМ И МАКРОЭКОНОМИЧЕСКИМИ ПАРАМЕТРАМИ С ЦЕЛЬЮ УЛУЧШЕНИЯ ПОЗИЦИИ УЗБЕКИСТАНА В КРЕДИТНОМ РЕЙТИНГЕ ОЭСР //Science and innovation. – 2023. – Т. 2. – №. Special Issue 13. – С. 151-155.

muhandislik **& iqtisodiyot**

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir Alibekov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2025. № 11

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali 26.06.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№S-5669245 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: №095310.

**Manzilimiz: Toshkent shahri Yunusobod
tumani 15-mavze 19-uy**

+998 93 718 40 07

<https://muhandislik-iqtisodiyot.uz/index.php/journal>

t.me/yait_2100